



B.C. Han. (2019), Eros'un İstırabı. (Ş. Öztürk çev.).Metis Yayınları

B.C. Han. (2019), The Suffering of Eros. (Ş. Öztürk çev.).Metis Yayınları

Gözde AYKUT¹

Çevirisi Şeyda Öztürk tarafından yapılan Koreli kültür kuramcısı Byung- Chul Han'ın Eros'un İstırabı adlı eserinin temel tartışma konusunu, düşünme eyleminin Eros ile nasıl arttırılabileceği, Eros'un 'başka'yla ilişkisi ve 'başka'nın özne perspektifinden tartışılması oluşturmaktadır. Bu perspektifle Han'ın eserde ilk tartıştığı konu melancholia'dır. Günümüz performans öznesinin büyük problemlerinden biri olan melancholia, Eros ve 'başka' kavramlarıyla temellendirilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Eros, başka olan ile ilgilidir. 'Başka', benliğin rejiminin ele geçirilememesi durumudur.

Erotik deneyim 'aynı'lığın cehennemi içerisinde kaybolmadığından, 'başka'nın dışsallık ve asimetrisini şart koşar. Çünkü Eros da 'aynı'lığın cehennemi içerisinde kaybolmaya direnir. Han, arzuladığı 'başka'yı, mekâna ait olmayan ve aynının diline hapsolmemiş olarak tanımlar. Bir de 'atopik başka' vardır ki negatifliği tüketilmeye direnir. Peki, Han'a göre, bir şeyin ya da durumun negatifinin olmaması ve negatife direnmesi ne demektir? Her şeyden önce, tüm nesnelere ve durumların pozitifleşmesi, yani 'aynı'lığın cehennemi içerisinde kaybolmasıdır negatifin kaybolması. Bir 'başka' deyişle her şeyin tek düzleşmesidir. Dolayısıyla, başkılığa dair değerlendirmede farklılığın neoliberalizm karşısındaki duruşu önemlidir. Farklılığın kendisi pozitif temsil ettiğinden, 'başka' kadar değerli değildir. Bu yüzden 'başka', farklılığın ötesindedir. 'Başka', neoliberal sistem tarafından kontrol altına alınmış değildir. Fakat Han, buna rağmen 'başka'nın da dramatik bir yok oluşla yavaş yavaş karşı karşıya kaldığını ifade eder.

Eserde Eros'un İstırabı, özne kavramının geldiği yeri tanımlayabilmek adına önem taşır. Burada Han, 'başka' üzerinden bir narsist ve kendini seven özne ayrımına gitmiştir. Narsisit özne, günümüz performans öznesinin en önemli semptomlarından biridir. Bu öznenin sınırları net bir şekilde belirlenemediğinden, 'başka' ile olan ilişkisi de netlik kazanmış değildir. Fakat kendini seven özne, 'başka' ile arasına kendi yararına bir negatiflik koyar. Narsist-depresif özne, 'başka' tarafından kendi haline bırakıldığından neoliberal sistem tarafından yıpratılmıştır. Birbirinin karşısında duran Eros ve depresyon ilişkisinde, Eros'un yardımcılarıyla öznenin 'başka'ya yönlendirilmesi söz konusudur. Depresyon ise özneyi kendine çekme çabası içerisindedir.

Han, öznenin Eros ve depresyon karşısındaki durumunu daha iyi anlatabilmek adına *Melancholia* adlı filmin analizine yer verir. Filmin hâkim olduğu söylemi depresyon ve aşk gerilimi oluşturur ve tüm bu söylemlerle çarpıcı birkaç sahne derinlemesine verilmeye çalışılmıştır eserde. Filmin başkarakteri olan Justine, ölümü getiren gezende depresif ve narsist bir bataklığa saplanmıştır. Bu bataklık 'aynı'lığın cehennemine dâhil olan melancholia gezenidir. Karakter, filmin bir sahnesinde narsist duygulardan kurtulmayı başarsa da ablası Claire ile yaşadığı tartışmanın ardından tekrar ümitsizliğe kapılır. Karakteri narsist bataklıktan çıkaran 'atopik başka'dır. Filmin arka planı izleyicileri sürekli olarak depresif ve narsist obje ve söylemlerle farkında tutmaya çalışır. Karakterin sinir krizi geçirip kitapları raflardan çekerek atması ve filmde yer alan tüm tablolar, depresif ve narsist bakış açısını gözler önüne sermektedir. Özellikle filmde yer verilen bazı tablolar, pozitifliğin görünmez şiddeti ile negatifliğin ezici

¹ Arş Gör, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, gozde.aykut03@gmail.com, ORCID: 0000 0003 1734 5147

şiddeti arasındaki zıtlığı temsil eder. Filmde, Bruegel'in *Rahatlık ve Huzur Diyarı* adlı tablosunun, William Blake'in tablosu ile yan yana konulması gibi... Bruegel'in tablosu, bir insanın tüketebileceği her şeyi tüketerek 'aynı'nın cehennemi içerisindeki pozitifin şiddetini temsil ederken, Blake'in tablosu canlı olarak asılmış kölenin sömürücü negatifliğini temsil etmektedir. Tüm bu tablolar ile izleyiciye anlatılmaya çalışılan, Eros'un depresyonu yeneceğidir. Peki, narsist ve depresif performans öznesi tam olarak nasıl tanımlanmalıdır?

Performans öznesinin tam olarak ne olduğu disiplin toplumu ile disiplin toplumunun ötesinde yer alan ayırmda gizlidir. Üretkenliğin varlığı, disiplin toplumunun '-meli/-malı' argümanına dayanırken üretkenliğin arttırılma arzusu, disiplin toplumunun ötesi olan başarı toplumunun '-ebilir/-abilir' özelliğine dayanmaktadır. Dolayısıyla günümüz öznesinin temsilcisi olan performans öznesi, kendisinin hem efendisi hem de kölesidir. Bir iktidara tabi olmadan kendini sömüren, özgür olduğunu düşünen; fakat psikopolitik bir sürecin parçası olan bir özneyi temsil eder. Han, bu noktada Foucault'a psikopolitik sürecin gelişini göremediği için ciddi bir eleştiri getirir. Çünkü Foucault, kendini sömüren öznenin özgür olduğunu zanneder. "Neoliberal özgürlük emrinin şiddetli ve zorba yapısını tamamen gözden geçirir. Bu şekilde, onu özgür olma özgürlüğü olarak yorumlar" (Han, 2019). Aslında Han, diğer kitaplarında da Foucault'a çeşitli eleştiriler getirmiştir. Bu eleştirilerden birini psikopolitika kavramı üzerinden devam ettirir. "Kapitalizmin sonraki biçimlerinden, mutasyona uğramış biçimlerinden birisi olması anlamında neoliberalizm ise öncelikli olarak 'biyopolitik, somatik, bedensel olan'la ilgilenmez. Üretici güç olarak Psyche'nin farkına varır. Psyche'ye; böylelikle psikopolitikaya dönüş, günümüz kapitalizminin gayri maddi, gayri bedensel oluşuyla belirlenen üretim biçimine de bağlıdır" (Han, 2019). Bu üretim biçimleri bir performans öznesi doğurmuştur. Performans öznesinin fazlasıyla dağıtan ve onu kendinden uzaklaştıran cümlesi "*Becerebilirsin*"dir. Bu cümle, disiplin toplumunun "*Becermelisin*" cümlesinden çok daha tehlikelidir. Çünkü burada bireyin kendini sömürme şiddeti yoğun ve daha acımasızdır. Neoliberal sistemin baskıcı yapısı, özneyi planlanması gereken bir proje olarak görür ve tüm başarısızlıktan öznenin kendisini sorumlu tutarak sistemin aklanmasını sağlar. Han, burada Eros'un, 'başka'nın başarı ve becerabiliyor olması ile kurulan ilişkisinin önemine değinir. "Başkalığın negatifliği, yani kendini her tür 'becerebilmek'ten mahrum bırakan 'başka'nın atopisinin negatifliği, erotik deneyim açısından kurucu önemdedir" (Han, 2019). "Becerebilirim" mutlaklaştırması 'başka'da var olan tüm özgünlüğü yok eder. 'Başka', kendisi ile ilişki kurmanın mümkün olmadığı tüketilebilir bir nesneye dönüşmeye başlamıştır. Özellikle 'başka' ile yakınlık kurma arzusu, onu bize yakınlaştırmak yerine onun çoğalmasına ve sıradanlaşmasına izin vermiş oluyor. Han, bugün yaşamın tüm alanlarına sirayet etmeye çalışan 'başka'nın giderek sıradanlaşmasını aşk ve cinsellik üzerinden *Grinin Elli Tonu* adlı romanla örneklendirmiştir. Romanda yer alan sado-mazoşit pratiklerle sınırlar aşılır ve acının bile katlanılabilir olması sağlanır. Ortaya çıkan anlamsız pozitiflik içerisinde her şey tüketilebilir hale gelir. Romanda geçen "*enfes*" sıfatının aşırı kullanımı bu tüketilebilirliğin en iyi örneğidir.

Başka bir çalışma olan Eva Illouz'un *Romantizmin Tüketimi*, aşkın dışlaştırılmış yönünü açığa çıkarır. Tıpkı Grinin Elli Tonu'nda geçen 'enfes' sıfatı gibi aşk sahnelerini tasvir etmek için kullanılan bazı sıfatlara yer verilir. Tüm bu sıfatlar "kadınsı" olsa bile sadece erkekleri kadınsı duygular alanına çekmekle kalmayıp aynı zamanda kadınları da kadınsı duygular alanına çekmektedir. "Şişsak seks, fırsat ve rahatlama seks çağında cinsellik de negatifliğini yitirir" (Han, 2019). Eros, bu varoluş mücadelesi içerisinde çalışmayı ve çıplak yaşamı, erotik arzuyu yok edeceğinden reddeder. Bugünün performans öznesinin Hegel'in köle diyalektiğinden çok da farkı yoktur. Tek farkı, günümüz performans öznesinin efendisiz köle olması ve kendilerini özgür zannederek kendi kendilerini sömürmeleridir. Bu sebeple aşk, mutlak kapanışı temsil eder; ama burada yine Hegel'in öznesi ile Han'ın öznesi arasındaki fark net olarak çizilmiştir. Çünkü aşk mutlak kapanışla bireyin ölümünü şart koşarken Hegelci kölenin bilinci o denli sınırlıdır ki aşka dair bu mutlak kapanışı dahi beceremez. Performans öznesi de tek kaygısı pozitifin peşinde olmak olduğundan bunu beceremez. Han, günümüz performans öznesi üzerinden çıplak yaşam tanımlaması yapmaya çalışır. Fakat bu tanımlamayı daha ziyade bir mutlaklık kavramı ile açıklamaya çalışır. Mutlaklığa bir önem atfeder çünkü mutlaklık, 'başka' ile kurduğu ilişkide 'başka'nın negatifliğini tanır. Belirtilmesi gereken husus, Han'ın negatifliğe, olumsuzluğa ve pürüzlü olana anlam atfediyor olması. Çünkü bu kavramlar insan doğasının bir parçasıdır. Bunların hayattan çıkarılma gayreti, bireyin hayatına sadece pozitif alan performans öznesine dönüşmesi ile son bulur. Bu bağlamda, Han'ın önemli kavramsallaştırmalarından biri porno toplumdur. "Pornografi ne çekici ne de

cilveli olup bulaşıcı ve heyecanlandırıcıdır. Baştan çıkarmayı mümkün kılacak mesafeden yoksundur. Erotik çekicilikte ise zorunlu olarak mahrumiyetin olumsuzluğu mevcuttur” (Han, 2017).

Kutsallığı bozulmuş pornografik bir toplum gerçekliği ile karşı karşıyayız. Han’a göre, pornografideki müstehcen sorunsalı, müstehcen olanının seksilik içermemesindedir. Gerçek seks, içinde negatifliği de barındıran insan doğasının bir parçasıdır. Fakat bugün gerçek seks olumlanmış pozitif gerçeklik içerisinde kaybolarak pornoya dönüşmektedir. Han, pornoya bağlı olarak gerçekleşen sergileme arzusunu, Agamben’in sekülerleşme üzerinden müze ve tapınak ayrımı yapması ile karşılaştırarak ilginç bir yaklaşım gerçekleştirir. Aslında müze, içinde kutsal olanı da barındırdığından tapınağın seküler biçimini temsil eder. Bu sebeple dünya adeta müzeye dönmüş ve evrende seyahat eden turistlerle dolmuştur. Her şeyin bir kült değeri vardır. Fakat günümüz kapitalist sistemi, şeylerdeki bu kült değeri, sergilenme arzusu uğruna yok eder. Örneğin yılın belli kutsal dönemlerinde sergilenen İsa ve Meryem Ana heykelleri, sürekli göz önünde olmadıklarından kült değerlerini korumaya devam ederler. İşte tam da bu nokta, pornografideki sergilenme arzusu ile müze ve tapınakta sergilenen şeylerin kült değerinin yok oluş algısının birleştiği noktadır. Sergilenen pornografik yüzün hiçbir gizemi yoktur, daha da önemlisi kült değeri ortadan kaybolmuştur. Kapitalizm, pornografik olanın şiddetini artırır; çünkü her şeyi sergilenmesi gereken bir meta olarak değerlendirir. Han’ın bu noktada endişelendiği durum ise, Eros’un pornografiye dönüşerek tüm gizemini kaybetmesidir. Tıpkı Eros gibi, kutsal mekânlar, bu mekânlarda gerçekleştirilen eylemler de giderek yok oluyor. Çünkü dünyanın kendisi giderek müstehcen bir hal aldı.

Günümüzde arzu öznesi de değişmiştir. Öyle ki, arzunun öznesi sadece kendi ile ilgili hususlarda bir tercih yapma zorunluluğunun dışında, bir başkasında da olmasını isteği kriterler üzerinden ikaz edilir. Bu ikaz sürekli olarak dijital iletişim merkezleri tarafından dinç tutulur. Arzu edilen bu kriterlerin bireylerde bıraktığı hayal kırıklığı yüksektir. Hayal kırıklığının temelinde fanteziler yoktur, yüksek beklentilerin sonuçsuz kalması vardır. Kadın ve erkeklerin partnerlerinde arzuladıkları özellikler bunun bir göstergesidir. Han, insan doğasındaki fantezi ve arzunun Eva Illouz’un *Aşk Neden Canımızı Acıtır?* adlı çalışmasında enformasyon ile olan bağlantısını ele alarak açıklamaya çalışır. Illouz’a göre, bugün bütün hayallerimiz ve arzularımız enformasyonel bir özellik kazanmış ve daha acısı tüketim kültürünün gözünü diktiği metalar haline gelmiştir. Arzunun ve hayal dünyasının tüketim kültüründen gelen uyarılarla birlikte metalaşmasıyla, kararlar ve kriterler bu konular üzerine daha da rasyonelleşmiştir. Bu rasyonelleşmiş ve metalaşmış olgular, arzunun sonlanması tehdidini doğurmuştur. İnsan doğasına dair tüm bu şeylerin bu denli metalaşması ve yok olması, enformasyon yüklü toplumun gücünü göstermektedir. Kitabın başından beri bu kavramların ‘başka’ ile ilişkisini kuran Han; enformasyonun, ‘başka’daki negatifliği yok ederek pozitifliğe dönüştürdüğü endişesini yaşar. Hiper-görünürlüğün fazlasıyla arttığı bir dönemde porno, erotik fanteziyi yerle bir etmiştir. Han, erotik fantezinin uyandırılabilme ihtimali üzerine iki öykü paylaşır eserinde. Flaubert’in öyküsüne kısaca değinmek yeterli olsa da Ballard’ın öyküsü üzerine Zizek’in söylemleri de bulunduğundan Han ve Zizek’in söylemlerini karşılaştırmak faydalı olacaktır. Flaubert, romanın en erotik olarak adlandırabileceğimiz sahnesinde iki aşkın arabasının, şehirde gezinirkenki halini anlatır. Yazar, şehirde bulunan her şeyi anlatır; fakat arabanın içindeki âşıkların ne yaptığını dair bir bilgiyi okuyucu ile paylaşmaz. Sonunda Emma karakterinin eli arabanın penceresinden aşağı sarkar ve elindeki kâğıtları havaya atar. İşte bu sahne, tam da Han’ın anlatmaya çalıştığı hiper-görünürlük ve porno ile zarar verilmemiş erotizmi anlatır. Buradaki erotizm ‘başka’dır denilebilir. Ballard’ın “*Öğlen Alacakaranlığının Giocondası*” adlı kısa öyküsü, Han ve Zizek’in fikir birliğinde olmadığı bir öyküdür. Öykü, geçici göz rahatsızlığı bulunan başkarakter üzerinden ilerler. Görme duyusunun bir süreliğine devre dışı kalması, karakterin başka duyularının güçlenmesine sebep olmuştur. Gerçeğin çok ötesinde gerçek gibi görünen hayaller kurmaya başlamıştır. Fakat pansuman esnasında gözüne güneş ışığı vurur ve bu ışık gerçekliğe çok yakın olan hayallerini yerle bir eder. Bir süre sonra gözleri iyileşir; fakat eskisi kadar güzel hayaller kuramadığından radikal bir karar alır ve gözlerini çıkarır. Karakter acıyı hisseder; fakat içindeki sevinç ve heyecan duygusu da açığa çıkmıştır. Hikâye ile ilgili Zizek’in değerlendirmesi, karakterin yüzünü güneşe dönmesini, güneşi daha çok ve daha açık bir şekilde görebilmesi olarak değerlendirir. Han ise Zizek’i eleştirerek, karakterin hiper-görünürlükten kaçarak hayallerin dünyasına geri dönme isteğinin anlatıldığını iddia eder. Gözleri kapatmak, hiper-görünürlüğün pozitifliğine karşı bir tavır almayı ifade eder. Çünkü gözlerin kapanması hiperaktiviteyle uyumsuz negatifliği temsil eder.

Herkes için evrensel bir anlam taşıyan Eros da giderek cinselliğe dönüştürülmekte, pozitifliğe itilmekte ve evrensel değerini kaybetmektedir. 'Başka'nın kendinde barındırdığı negatiflik, cinselliğe aşına değildir. Cinsellik öznesi, tüketilebilen olduğundan onu yok edecek herhangi bir şey başına gelmez. Çünkü o 'başka' değildir. Kitabın son kısmında ise Han, düşüncedeki erotik arzuyu teori üzerinden tartışmıştır. Han'a göre, düşüncede var olan erotizmi bitiren şey 'başka'nın negatifliğinin olmamasıdır. 'Aynı'nın pozitifliği içerisinde kaybolan düşüncedeki erotizm, hesaplayıcı düşünce negatifliğinden de mahrumdur. Peki, hesaplanamayanın negatifliği düşünülebilir mi? Han, Wired dergisinin editörü Chris Anderson "*The End of Theory*" başlıklı bir makalesini, düşüncenin negatifliği ve Eros'un düşüncedeki yerini okuyucuya anlatabilmek adına kitabın son kısmında tartışmıştır. Bugün ciddi bir dataizm bir diğer deyişle veriperverlik ile karşı karşıyayız. "Altmış yıl önce, dijital bilgisayarlar bilgiyi okunabilir hale getirdi. Yirmi yıl önce, internet onu erişilebilir kıldı. On yıl önce, ilk arama motoru tarayıcıları onu tek bir veritabanı haline getirdi. Şimdi Google ve benzer düşünen şirketler, tarihin en ölçülü çağını gözden geçiriyor ve bu devasa külliyyatı insanlık durumunun bir laboratuvarı olarak görüyor" (Anderson, 2008). Bugün elde edilen veriler arasında ilişkisel örüntüler kurularak ortaya herhangi bir desen çıkarmak mümkündür. Bu sebeple makalede tartışılan konu, içinde bulunduğumuz veri bolluğunun teoriyi yok edeceğini iddia ediyor. Fakat Han, makalenin teori ile ilgili bazı hususları gözden kaçırdığı iddiasında bulunarak metne eleştirel yaklaşmıştır. Çünkü her teoriyi veri ile açıklamak mümkün değildir. Bunların en başında düşünce gelir. Sadece hesaplanabilir olan şeyler veri temellidir. Fakat düşünce ve hayal gücü bunun dışındadır. Hesaplanabilir olan şey pozitiftir. Düşünce, içinde negatifliği de barındırır. Bu yüzden enformasyon da pozitiftir. Çünkü hesaplanabilir, ayrımlara varılabilir, kıyaslanabilir ve bir desen çıkarılabilir. Fakat düşüncede böyle bir durum mümkün değildir. Han, özellikle içinde bulunduğumuz enformasyon toplumunda teorilere ihtiyaç olduğunu ifade eder. Enformasyonda meydana gelen artış, bilgi kaybına ve gürültüye sebep olur. Düşünce ise sessizlikte açığa çıkar. Han, Türkiye'de de sosyal bilimcilerin sıkça sorduğu bir soruyu sorar: "Ciddi bir bilgi bolluğuna ve eser basımına rağmen entelektüel durgunluğun sebebi ne olabilir?" Cevap: Bilgiye yönelik artan gürültü kirliliği... Her şey o denli pozitif, o denli şeffaf ve enformasyon toplumunun bir parçası olmuş durumdadır ki bu pozitiflik içerisinde bir entelektüel sorununun yaşanması çok normaldir. Her şeyin bu kadar çok veri ile açıklanma; istek ve gayreti, bilgiyi ve hakikati ortadan kaldırır.

Sonuç olarak enformasyon toplumunda kendini var etmeye devam eden bilgi, düşünce ve duyumsallık giderek negatiflikten yoksun hale gelmektedir. Pozitiflik ve şeffaflık Eros'u ve düşüncede var olan erotizmi görünür kılarak pornografikleştirir. Artan veri yığını da her şeyi ayınının cehennemi içerisinde yok eder. Fakat teori bunun dışındadır. Bu sebeple 'başka', 'aynı' değildir ve 'aynı'dan farklıdır. Genel olarak Han, eserinde enformasyon toplumu ile Eros arasındaki ilişkiyi ilginç bir yaklaşımla ele almıştır. 'Başka'nın kaybolmaya başlamasının Eros için de tehlikeli yönlerinin olduğu söylenebilir. Enformasyon ve ağ toplumu olan içinde yaşadığımız dünya, bireyde kendine ait bir şey bırakmama istek ve arzusu ile beden ve ruhta var olmak ister. Özellikle günümüz reklamlarında yapılan ürün tanıtımlarındaki bazı 'Senin için en iyisini düşündük', 'Senin için daha iyi yok' gibi sloganlaştırılmış ifadelerin Han'ın da bahsettiği gibi bireye tercih hakkı bırakmayan noktaya getirmiştir ve onun için en iyisinin o olduğuna inanması sağlanmıştır. Reklamlarda ve filmlerde artan pornografik söylem ve sahneler, bilinmeyende olan sırrı yok etmeye devam etmektedir. Çiftlerin ilişkilerinde birbirlerinden beklentilerinin durmaksızın artması; fakat daha önemlisi, bu söylemin bir gerçeklik haline gelmesi ilişkileri zayıflatmıştır. Peki, hiper-gerçekliğin ve pornografik görünürlüğün azaltılması mümkün müdür? Daha da önemlisi, şeylerde var olanın kült değeri korunabilir mi? Enformasyon ve ağ toplumunun temsil ettiği bir amaç vardır. Bu amaç hâlihazırda her şeyin şeffaflık kazanması üzerinedir. En temelde de insana dair olanı görünür kılmak ve metalaştırmaktır. Dolayısıyla ilişkilerde Eros'un görünürlüğünün azalarak beklentilerin artması erotizm ve Eros'daki 'başka'lığı da tehlikeye sokmuştur. Tam olarak bu durum Han'ın 'başka'ya yönelik dramatik bir endişe duymasına yol açmaktadır. Bireyin, beklentileri karşılamak uğruna durmaksızın çalışması, performans öznesinin içine düştüğü acıyı gözler önüne sermektedir. Günümüzde çoğunlukla nostaljiye duyulan özlemin de buradan kaynaklandığını söylemek mümkündür. Bazı sosyal medya mecralarında, bireylerin bir ilişkide birbirlerine güvenmemelerinin altında yatan sebepler olarak eski sevgilerin ve aşkların kalmadığını ifade etmeleri de Eros'un pornografinin ve hiper-gerçekliğin önüne geçememesinden kaynaklanmaktadır. Son zamanlarda nostaljiye duyulan özlemin de buradan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla eser, günümüz ilişkilerini ve öznesini hem felsefi hem de psikolojik yaklaşımlarla ele alan

değerli bir metindir. Fakat özellikle teorinin sonunu tartıştığı kısımda, düşüncenin bir teori olduğunu ve bunun bir desenin çıkarılmasının mümkün olmadığı ile ilgili iddiasının tam olarak anlaşılabilirliği psikopolitika ile ilgili kitabının da okunmasını gerekli kılmaktadır. Çünkü bilincin idare edilebilir olduğunu ifade eden Han, bu eserinde düşüncenin deseninin çıkarılamayacağını anlatır. Özellikle Han'ın zihnindeki bilinç ve düşünce ayrımını anlamak adına bunun faydalı olacağı düşünülebilir.

Etik Beyan: Bu çalışmada etik beyanı gerektirecek herhangi bir uygulama kullanılmamıştır. Aksi bir durumun tespiti halinde Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

Yazar Katkı Beyanı: 1. Yazarın katkı oranı %100'dür.

Çıkar Beyanı: Yazarlar arasında çıkar çatışması yoktur.

Ethics Statement: A permission from an ethics committee is not needed for this study. In case of detection of a contrary situation, Beykent University Journal of Social Sciences has no responsibility, and all responsibility belongs to the author(s) of the study.

Author Contributions Statement: 1st author's contribution rate is 100%.

Conflict of Interest: There is no conflict of interest among the authors.

KAYNAKÇA

- Anderson, C. (2008, Ocak 23). *The end of theory*, <https://www.wired.com/2008/06/pb-theory/>
- Han, B.C. (2019). *Eros'un ıstırabı*. (1nd). (Ş. Öztürk Çev.). Metis Yayınları.
- Han, B. C.(2019a). *Psikopolitika neoliberalizm ve yeni iktidar teknikleri*. (1nd). (H. Barışcan çev.). Metis Yayınları.
- Han, B.C. (2017). *Şeffaflık toplumu*. (1nd). (H. Barışcan çev.). Metis Yayınları.